

ที่นอนนุ่ม

ความเป็นมาที่นอนนุ่ม ของดีของตำบล บ้านซ้องอีกชิ้นหนึ่งที่ควรภาคภูมิใจ ไม่แพ้ผลิตภัณฑ์ หรือภูมิปัญญาอื่น ๆ อีกมากมาย ที่ควรหวงแหน รักษา และสืบทอดสิ่งดี ๆ นี้ไว้ คนในชุมชนตำบล บ้านซ้องในอดีตได้ทำที่นอนนุ่มนอนกันเอง และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น จึงทำให้ชุมชนมีความผูกพันกันเหมือนญาติพี่น้อง มีการรวมกลุ่ม เตรียมสมาชิกให้ได้ความรู้ สร้างความเข้าใจให้ตรงกันในการพัฒนาภูมิปัญญา สร้างชื่อเสียงสู่ชุมชน ที่ชาวบ้านยังคงอนุรักษ์ไว้ และแรงงาน ก็ใช้แรงงานของคนในชุมชน เป็นต้น

วัตถุดิบและส่วนประกอบ

๑. นุ่น
๒. ผ้าไหมญี่ปุ่น
๓. ด้ายสำหรับเย็บขอบที่นอนให้เป็นร่อง
๔. พลาสติกหุ้ม

ขั้นตอนการผลิต

๑. การตีนุ่น ในอดีตใช้การตีนุ่น นำนุ่นที่ได้มาจากต้นนุ่น ฝักนุ่นจะต้องแก่จัด จะมีสีน้ำตาล ฝักแตกออกเห็นใยนุ่น นำมาตากแดดให้แห้ง และแกะออกจากฝัก (ในฝักนุ่นมีทั้งเมล็ดนุ่น และใยนุ่นอยู่) พอนุ่นแห้งสนิทดีแล้ว นำเข้าเพื่อตีปั่นแยกเมล็ดนุ่น แขนนุ่น และให้เหลือแต่ใยนุ่นเท่านั้น หลังจากนั้นจะนำใยนุ่นที่ได้ใส่กระสอบ พอเสร็จขั้นตอนการปั่นแยกใยนุ่นเรียบร้อยแล้ว จะนำใยนุ่นมาตากแดดอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ได้นุ่นที่มีคุณภาพมากที่สุด ในการผลิตที่นอนและหมอน แต่ปัจจุบันในชุมชนไม่มีการปลูกต้นนุ่น จึงต้องซื้อนุ่นจากที่อื่นเพื่อนำมาผลิตที่นอน

๒. การเย็บที่นอนนุ่ม ใช้วัตถุดิบ คือ ผ้าไหมญี่ปุ่น มีคุณสมบัติ หนา เงาม (ผ้าแจ้คาร์ด) มีลวดลายบนเนื้อผ้า ระบายอากาศได้ดี และใช้ทนทาน ความหนาของเนื้อผ้าจะช่วยในการป้องกันฝุ่นคลุ้งได้อย่างดี ช่วยให้ฝุ่นไม่เกาะติดกับที่นอนง่าย ระบายอากาศได้ดี เพราะคุณสมบัติของผ้าเป็นผ้าเงา ช่วยให้เย็น นอนสบาย และใช้ทนทาน คือ เส้นด้ายที่ใช้ในการทอ มาเป็นผืนมีความคงทน แข็งแรง และหนาแน่น ใช้งานได้นานกว่า ๕ ปี ขึ้นไป ที่นอนสามารถทำขนาดตามสั่งได้ สีผ้าที่นอนมีให้เลือกหลากหลาย โทนสีเข้ม ทำความสะอาดง่าย ไม่เปื้อนง่าย สีแดง (ขายดีมาก) สีน้ำเงิน (ขายดีรองลงมา)

๓. การเย็บที่นอน จะต้องมีความประณีต พิถีพิถันด้วยฝีมือการเย็บมาก ลวดลายที่นอนเป็นแบบลายไทย สำหรับที่นอนแบบท่อน และแบบชิ้นเดียว เป็นลายข้าวหลามตัด ส่วนที่นอนแบบสามพับแยกชิ้นกัน จะเป็นลายลูกกระนวด ที่นอนทุกหลังมีลิ้นผ้าด้านในสำหรับเป็นช่องในการเย็บ และยึดให้เกิดลวดลายที่สวยงาม ไม่ยุบตัวและไม่ปวดหลัง

๔. การทำหมอนและที่นอน นำผ้าที่ต้องการมาเย็บขึ้นรูป แต่ละส่วน ตัดความกว้าง ความยาวไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับขนาดที่ต้องการใช้ และเมื่อสำหรับเย็บ หรือคัตรีมขอบด้วย เช่น ถ้าต้องการ ขนาดกว้าง ๙๐ เซนติเมตร ก็ต้องตัดไปเพื่อประมาณ ๑๐๕ เซนติเมตร เมื่อทำเสร็จ ขนาดก็จะเป็น ๙๐ เซนติเมตรพอดี เป็นต้น

๖. การยัดที่นอน เป็นขั้นตอนที่ยาก และต้องใช้ข้อมือที่แข็งแรง เป็นงานฝีมือของผู้ชำนาญงาน ต้องใช้แรงในการยัดนุ่นใส่ช่องลิ้นผ้าให้แน่น และเสมอกัน ทั้งพับของที่นอน วิธีการ คือ นำใยนุ่นที่ได้จากการผ่านขั้นตอนปั่นแยก นำมายัดใส่ในที่นอน ที่ทำการเย็บเสร็จเรียบร้อยแล้วและมีลิ้นผ้าคอยกกันให้เกิดความลวดลาย ในการยัดนุ่นจะต้องยัดให้แน่น ๆ ด้วยฝีมือของผู้มีความชำนาญงาน เพื่อให้เกิดลวดลายนูนบนที่นอน และที่นอนจะไม่ยุบตัวง่าย เหมาะสำหรับคนที่ปวดหลัง สำหรับความหนาของที่นอน ขึ้นต่ำ ประมาณ ๓-๔ นิ้วขึ้นไป ความหนาสูงสุดไม่เกิน ๑๐ นิ้ว

๘. การห่อที่นอน คือ การใช้พลาสติกใส ห่อแต่ละพับ และใช้ความร้อนปิดพลาสติกไว้ให้เรียบร้อยเสร็จขั้นตอนนี้แล้ว ก็นำออกไปจำหน่าย

๗. การตัดที่นอน คือ การทำให้ที่นอนมีความประณีต เรียบร้อยด้วยการหีบรีม หรือเรียกว่า คัดหน้าที่นอนด้วยด้ายสีขาวยังเป็นสองชั้น ทั้งแปดด้านของที่นอน (ด้านหน้า-ด้านหลัง)

การทำที่นอนนุ่ม

ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ตำบลบ้านซ้อง อำเภอโพธาราม
จังหวัดราชบุรี

สีผัดข้าวโบราณ ภูมิปัญญาชาวบ้าน

สีผัด เป็นเครื่องผัดข้าว ที่ชาวนาใช้สำหรับแยก เมล็ดข้าวเสีย (ข้าวลีบ) และผงฝุ่นละอองออกจากข้าวดี ชาวนาก็จะนำเมล็ดข้าวดีที่ผ่านเครื่องสีผัดแล้ว นำไป จำหน่ายหรือนำไปเก็บในยุ้งฉาง ไว้สีรับประทาน หรือเก็บ ไว้เพาะปลูกต่อไป สีผัดเป็นเครื่องเป่าลมที่มีชุดใบพัด หลายใบอยู่ในตัวสีผัด ทำด้วยไม้ผสมเครื่องเหล็ก รูปทรง มีลักษณะเป็นกลอง มีขา ๔ ขา ด้านหลังกลมมน อีกด้าน หนึ่งโปร่ง ด้านบนมีที่สำหรับใส่ข้าวเปลือกให้ไหลลงสู่ตระ แกงเหล็ก ที่มีลักษณะห่างๆ ด้านหน้ามีใบพัดหมุนด้วยมือ ใบพัดใบพัด จะพัดเศษผงและข้าวลีบออกไปด้านหลัง ข้าวดีที่มี น้ำหนักมากกว่า จะตกลงด้านหน้าสีผัด กรรมวิธีการทำ เครื่องสีผัดนั้น เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่สั่งสมสืบทอดกัน มาจากรุ่น สู่รุ่น แต่สภาพปัจจุบันมีการผลิตเครื่องมือ เครื่องใช้ในการทำนา ที่ทันสมัย เป็นเครื่องจักร เช่นเครื่อง นวดข้าว เครื่องผัดข้าว มีความสะดวกสบาย และรวดเร็ว ทำให้เครื่องสีผัดลดบทบาทลง

ของใช้ต่างๆ ในครัวเรือน

โองมั่งกร เป็นสัญลักษณ์โดดเด่นอย่างหนึ่งของชาวจังหวัดราชบุรี ซึ่งนับเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ อุตสาหกรรมพื้นบ้านที่คนราชบุรีภาคภูมิใจ โองมั่งกรไว้ รองรับน้ำฝนกันทุกบ้าน บางบ้านใช้ใบเล็กเก็บข้าวสาร เป็นไหนดน้ำปลา หรือไหนดองผัก ถือเป็นภาชนะหลักในการ เก็บน้ำ ไม่ว่าจะป็นน้ำดื่ม หรือน้ำ

ตะเกียงเจ้าพายุ ตะเกียงเจ้าพายุ มีให้เห็นไม่มากนัก โดยประวัติของตะเกียงชนิดนี้ เกิดขึ้นปลายปี ๒๔๓๘ และกลายมาเป็นอุปกรณ์ประจำทุกบ้านในช่วง ๒๔๗๓ - ๒๔๙๓ และแสงตะเกียงเจ้าพายุทั้งหลาย ก็ ค่อยๆดับลงทีละดวง เมื่อมนุษย์หันไปพึ่งพาแสงสว่างจาก หลอดไฟฟ้าแทน ทำให้ตะเกียงเจ้าพายุ ที่ครั้งหนึ่งเป็น ของสำคัญประจำบ้าน ถูกโยนเข้ากรู กลายเป็นของไร้ค่า และถูกลืมเลือนอย่างรวดเร็ว

เครื่องโม่ ประกอบด้วยหินสองชั้น ชั้นล่างเว้า และลาดเอียงเล็กน้อย ส่วนชั้นบนจะเล็กกว่า คนโม่ซึ่ง ตามปกติเป็นผู้หญิงจะคุกเข่าลงตรงหน้าอุปกรณ์และมีมือ ทั้งสองข้างจะจับหินชั้นบนไว้ จากนั้นก็ทิ้งน้ำหนักตัวท่อน บนทั้งหมดลงไปแล้วไถหินชั้นบนไปมาบนหินชั้นล่าง เพื่อ บดเมล็ดพืชที่อยู่ระหว่างหินสองชั้นนั้น ช่างเป็นอุปกรณ์ที่ ง่าย ทว่ามีประสิทธิภาพจริง ๆ ในปัจจุบันการโม่เมล็ดพืช หรือข้าว เพื่อนำมาทำเป็นแป้งแทบไม่มีแล้ว นิยมใช้แป้ง ผลิตสำเร็จรูปกันมากกว่า

ตาชั่งแขวนโบราณ หรือบางพื้นที่เรียก ตาชั่งหาง ตาเต็ง เป็นเครื่องชั่งน้ำหนักสิ่งของต่างๆ ตั้งแต่สมัยโบราณ หรือสำหรับใช้ชั่งในร้านค้าของชาวจีนสมัยก่อนที่ยังไม่มี ตาชั่งสปริง บางทีเอาไว้ใช้ชั่งหมูที่ฆ่าแหละขาย ที่เห็นเป็น ตะขอนั้นคือที่ไว้ใช้แขวนสินค้า บางอันเป็นแบบถาดวางของ ที่ชั่ง มีตุ้มน้ำหนักคล้องไว้คล้องกับห่วงกลมๆ ซึ่งต่ออยู่กับ คานสามารถเลื่อนไปมาได้ ตุ้มส่วนมากจะหล่อตะกั่วใส่ไว้ ตามน้ำหนักและตอกตราครุฑไว้ว่าเป็นตาชั่งหลวง หัวและ หางคานทำมาจากทองเหลือง บางครั้งก็พันสั้ทับ ส่วนที่คาน จะมีขีดตอกหลอดหรือเข็มทองเหลืองเล็กๆบอกน้ำหนักหน่วย เป็นกิโลกรัม คานส่วนมากทำมาจากไม้เต็ง ริง พะยูง หายาก กว่าแบบเป็นทองเหลือง

จักรยานโบราณ เชื่อกันว่ารถจักรยานในสยาม ที่รู้จักกันในนาม รถถีบ มีเข้ามาตั้งแต่ สมัยรัชกาลที่ ๔ ตอนปลายแล้ว โดยในปัจจุบันประเทศไทยยังมีให้เห็นคนเอา จักรยานโบราณมาขับอยู่น้อยมากแล้ว ซึ่งได้มีรุ่นใหม่ ออกมาอย่างมากมาย แต่ก็ยังมีคนที่ชอบและรักในความ เป็นเอกลักษณ์ของมันอยู่ซึ่งทำให้บางกลุ่มอาจจะชื่นชอบ มันมากอยู่ได้นั่นเอง จักรยานโบราณนั้นเริ่มจะมีกลุ่มบาง คนที่จะซื้อสะสมหาซื้อมาเก็บไว้เพื่อสะสมของจักรยาน โบราณ

สื่อข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
เทศบาลตำบลบ้านซ้อง
โดย
กองการศึกษา

พิพิธภัณฑ์ของเก่า พื้นบ้านวัดตึบอน

การอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตำบลบ้านซ้อง อำเภอโพธาราม

จังหวัดราชบุรี

ประวัติวัดบ้านฮ่อง

เมื่อต้นสมัยรัชกาลที่ ๑ ต้นรัตนโกสินทร์ ได้มีครอบครัวลาวครอบครัวหนึ่ง เดินทางอพยพมาจากเมืองเวียงจันทร์ประเทศลาว โดยการนำของพระภิกษุรูปหนึ่งชื่อพระอาจารย์มะนาวเขียว เป็นพระทรงคุณพิเศษมีปัญญาสามารถรู้ภาษานกได้ และท่องมนต์คาถาบทหนึ่งๆ ได้เร็วมากชั่วปาดมะนาวขาดเท่านั้น ชาวบ้านจึงเรียกกันว่า พระอาจารย์มะนาวเขียว เวลานอนจำวัดไม่ใช้หมอนแต่ใช้ผลมะนาวแห้งหนุนศีรษะ ได้พาญาติโยมขึ้นข้างเดินทางมาด้วยกัน ๔ คน คือพระอาจารย์มะนาวเขียว เป็นผู้นำทาง, โยมชายไม่ปรากฏนาม เป็นผู้บังคับช้าง, โยมหญิงชื่อผู้เฒ่าก้อ, นางประทุมมา (เป็นคนทรงเจ้า) ทั้ง ๔ นี้ สันนิษฐานว่าคงเป็นเครือญาติกัน และได้นำตุ๊ใส่พระคัมภีร์ไวยารมณ์เป็นอักษรขอมลาวจารึกในใบลานมาด้วย ๒ ตู (ขณะนี้มีหลักฐานอยู่บนกุฏิวัดบ้านฮ่อง) ได้มาพักอาศัยอยู่ที่ศาลเจ้าปู่ตา ซึ่งอยู่ห่างจากวัดบ้านฮ่องไปทางทิศเหนือประมาณ ๕๐๐ เมตร เมื่อมาพักแล้วญาติโยมก็ออกแสวงหาอาหารพืชผักผลไม้ตามบริเวณใกล้ๆ ที่พัก ซึ่งเป็นดงไม้เบญจพรรณธรรมชาติมีต้นไม้ไม่น้อยใหญ่ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น วันหนึ่งจึงได้มาพบวิหารเล็กๆ อยู่หลังหนึ่งรูปคล้ายโบสถ์ ภายในวิหารมีพระพุทธรูปศิลาและประดิษฐานอยู่ บริเวณรอบๆ วิหารมีซากโบราณวัตถุ สลักหักพัง พืชพันธุ์ไม้ปกคลุมอยู่ทั่วไป มีสภาพคล้ายกับเป็นวัดร้าง โดยเฉพาะมีต้นตะเคียน ต้นพิกุลใหญ่ๆ หลายต้นมีอายุหลายชั่วอายุคนแล้วขึ้นอยู่มากมาย ในวัดร้างนี้ไม่มีใครทราบประวัติ พระอาจารย์มะนาวเขียวได้ทราบข่าว จึงได้มาตรวจดูสถานที่เห็นเป็นชัยภูมิที่เหมาะสมเป็นรมณีสถานที่ร่มรื่น เป็นที่อยู่อาศัยของพวกวิหังนกกาทั้งหลาย จึงได้พาญาติโยมมาพักอาศัยอยู่ที่วัดร้างนี้ โดยย้ายที่พักจากศาลเจ้าปู่ตามาบูรณะซ่อมแซมทำเป็นที่

อยู่อาศัย ครั้นอยู่มานานๆ เขาก็ได้มีครอบครัวลาวที่อพยพมาที่หลังได้มาอยู่สมทบอยู่เรื่อยๆ จนปรากฏว่ามีประชาชนมาอยู่มากขึ้นทุกที จึงได้เกิดการขาดแคลนข้าวปลาอาหาร น้ำดื่ม น้ำใช้ พระอาจารย์มะนาวเขียว จึงได้พาญาติโยมประชาชนทำการขุดสระขังน้ำเป็นสระขนาดใหญ่ขึ้นทางทิศตะวันตกของวัด ในขณะที่ทำการขุดอยู่นั้นปรากฏว่าได้พบช่องใหญ่มหึมาจมดินอยู่ใต้อ่างหนึ่งประชาชนที่ขุดต่างก็ตืออกใจช่วยกันขุดเป็นการใหญ่ จนกระทั่งขุดขึ้นมาทำการเซ็ดล้างทำความสะอาดจนเรียบร้อยแล้วก็ได้นำมาแขวนไว้ที่กิ่งต้นพิกุลใหญ่ มีขนาดใหญ่กว่าล่อเกวียนสมัยโบราณเนื้อคล้ายทองสัมฤทธิ์ ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ประชาชนทั้งหลายก็เอาไม้มาตีบ้าง เอาธูปมาเคาะตีบ้าง ตีช่องใหญ่กันอย่างสนุกสนาน ตีเท่าไรก็ไม่มีเสียงดัง แต่พอเลิกตีชั่วขณะหนึ่งช่องใหญ่จะดังกังวานคำรามลั่นสนั่นหวั่นไหวครางกระหึ่มสะเทือนไปทั่วบริเวณวัด ในบัดดลนั้นเอง ก็เกิดปาฏิหาริย์อัศจรรย์ธรรมชาติที่ไม่เคยเห็นมาก่อน กล่าวคือ ท้องฟ้าที่มีแสงแดดอันเจิดจ้าพลันกลับมืดครึ้ม มีเมฆหมอกมาปิดบังดวงอาทิตย์เกิดพายุลมร้ายพัดมาตั้งสนั่นหวั่นไหวท้องฟ้าลั่นป่วนปั่นป่วนต้นไม้ใหญ่เอียงไปมา ป่านว่าฟ้าดินจะถล่มฝูงวิหังนกกาทั้งหลายส่งเสียงร้องระทมในนภากาศ ประชาชนแตกตื่นออกสิ้นขวัญหาย ความตกใจกลัวเสมือนหนึ่งนางพญามารร้ายจะมาแดฆ่าเอาชีวิต ปานใดก็ปานนั้นเกิดลมมุล่วนวายโกลาหนอลหม่าน พระอาจารย์มะนาวเขียวเห็นเกิดเหตุการณ์เข้าขั้นวิกฤติ จึงให้นางประทุมมาเชิญเจ้าเข้าทรงประทับทำนายทายทักกว่าเป็นเหตุเภทพานประการใดหนอจึงได้เกิดเหตุร้ายอัศจรรย์เช่นนี้ เมื่อเจ้าเข้าประทับทรงแล้วจึงยื่นขึ้นประกาศในท่ามกลางฝูงชนว่าสุเจ้าทั้งหลายคิดการใหญ่อันเกินควร อันว่าช่องใหญ่กายสิทธิ์ใบนี้มีเทพเจ้ารักษาอยู่ ไม่ควรแก่กับบุปถุชนคนธรรมดาจะนำมาใช้ เป็นของคู่บ้านคู่เมือง เป็นคู่บุญบารมีของเจ้าฟ้ามหากษัตริย์

มาหลายชั่วอายุคนแล้วในอดีต ถ้าขุดขึ้นมาใช้จะเกิดเหตุเภทภัยต่างๆ นานาจะเกิดทุกขโศกโรครภัย ช่องใหญ่ตั้งไปถึงไหนประชาชนก็จะได้รับความเดือดร้อนไปถึงนั้นให้นำไปฝังไว้ที่เดิมแล้วประชาชนจะอยู่ร่มเย็นเป็นสุขเมื่อทราบดังนั้น พระอาจารย์มะนาวเขียวจึงสั่งให้ญาติโยมคนขุดทั้งหลายช่วยกันนำไปฝังไว้ที่เดิม แล้วหาแหล่งน้ำขุดสระขังน้ำใหม่ต่อไป เทพเจ้าดีใจหายโกรธจึงดลบันดาลให้ช่องใหญ่ได้แสดงอภินิหารอีก คือในคำคืนนั้นช่องใหญ่ได้ตั้งขึ้นเอง เสียงเสนาะเพราะจับใจส่งเสียงวังเวงแว่วในยามราตรีที่เงียบสงัดทุกคนในหมู่บ้านก็ได้ยินเสียงครึ่งหลับครึ่งตื่นคล้ายๆ กับละม่อมฝัน พอรุ่งเช้าต่างคนก็มาเล่าสู่กันฟังทุกคนพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า ได้ยินเสียงช่องดังเสนาะเพราะจริงๆ ฝูงชนคนทั้งหลายก็โจษจันเรื่องลือกันไปทั่วทุกสารทิศ พระอาจารย์มะนาวเขียว จึงได้เป่าร้องประกาศให้ประชาชนคนทั้งหลายในหมู่บ้าน ด้รึกษาศีลทำบุญให้ทานแล้ว อุทิศส่วนกุศลไปให้ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษและเทพเจ้าผู้เรืองฤทธิ์เจ้ากรรมนายเวรตลอดทั้งสรรพสัตว์ทั้งหลาย จึงได้เสวยทิพย์สุขในสรวงสวรรค์ และขอตั้งชื่อวัดร้างนี้ว่า วัดบ้านฮ่องใหญ่ เป็นมงคลนามมาจนกระทั่งถึง ปัจจุบันนี้ นับตั้งแต่บัดนั้นมาประชาชนก็อยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุขตลอดมา มีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม เหมือนไทยภาคอีสานทุกประการ ปัจจุบันชาวบ้านฮ่องยังพูดภาษาลาวอยู่และคนเฒ่าคนแก่ก็ยังชำนาญในการปลูกหมอนเลี้ยงไหมทอผ้าไหม เมื่อมีประชาชนอยู่หนาแน่นชาวบ้านฮ่องพวกหนึ่งได้อพยพไปทำมาหากินในเขตอำเภอบ้านโป่ง เมื่ออยู่มาเรื่อยๆ ต่อมาจึงได้สร้างวัดขึ้นวัดหนึ่งในเขตตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่งเรียกว่า วัดบ้านฮ่องน้อย ซึ่งมีอยู่ในปัจจุบันนี้เป็นวัดที่มีความเจริญทัดเทียมกับวัดบ้านฮ่องใหญ่ มีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมเหมือนกัน จนมีคำพังเพยว่า "ฮ่องน้อย ฮ่องใหญ่" ไม่ใช่ชื่อนี้ไกลพี่น้องกัน

จิตรกรรมฝาผนัง

ความเป็นมา จิตรกรรมไทยในแต่ละ
ท้องที่ แต่ละยุคสมัย แต่ละสกุลช่างย่อมมีความ
แตกต่างกันไป สามารถแบ่งออกเป็น ๒ สกุลช่าง
ใหญ่ๆ คือ จิตรกรรมสกุลช่างหลวง และจิตรกรรม
สกุลช่างพื้นบ้าน ซึ่งจิตรกรรมสกุลช่างพื้นบ้านจะไม่
เป็นระเบียบแบบแผนมากอย่างจิตรกรรมสกุลช่าง
หลวงแต่จะมีความอิสระแสดงความรู้สึกนึกคิด
มากกว่า ซึ่งจิตรกรรมที่วัดบ้านซ้องนี้จัดได้ว่าเป็น
จิตรกรรมในสกุลช่างพื้นบ้าน ถึงแม้จะเขียนภาพ
ได้ไม่งดงามเท่าฝีมือช่างหลวง แต่ภาพจิตรกรรมนี้ก็
สอดแทรกและสะท้อนเรื่องราววิถีชีวิตความเป็นอยู่
ของคนในอดีตออกมาได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้แล้ว
ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดบ้านซ้องยังมีความน่าสนใจ
ขึ้นไปอีก เพราะมีภาพจิตรกรรมฝาผนังทั้งที่เป็น
ภาพเขียนสีที่พบเห็นกันโดยทั่วไป และภาพเขียนที่
เป็นลายรดน้ำ เขียนเป็นเรื่องราวในชาดก และ
พุทธประวัติ ซึ่งไม่ค่อยพบเห็นในที่อื่นๆ นัก และยังมี
การเขียนตัวอักษรบรรยายในภาพจิตรกรรมและ
เขียนชื่อผู้เขียนภาพลงไปในจิตรกรรมฝาผนังนี้อีก
ด้วย

จิตรกรรมฝาผนัง วัดบ้านซ้อง

การอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น
ตำบลบ้านซ้อง อำเภอโพธาราม
จังหวัดราชบุรี

सानโบบะพร้าว

หนึ่งในสิ่งที่คุณหาไม่ได้ในงานพิธีต่างๆ เช่นชุมนุมงานแต่งที่จะถูกออกแบบขึ้นในสไตล์ต่างๆ ตามลักษณะงานแต่งที่จัดวางเอาไว้ ใครที่เบื่อรูปแบบชุมนุมเดิมๆ มองหาวัสดุที่ประหยัดแบบสุดๆ และยังไม่ทำลายธรรมชาติ ตกแต่งได้หลากหลาย ชุมนงานแต่งทางมะพร้าว ที่ดูโดดเด่นสวยงามด้วยการถักทอแบบเรียบง่าย ให้บรรยากาศที่สดชื่นเป็นธรรมชาติ

นี่คือการประยุกต์ชุมนุมทางแต่งงานแต่งงานที่ดูแปลกตาเป็นอย่างมาก ด้วยการหยิบจับเอาทางมะพร้าวที่แสนธรรมดาแต่ละเส้นมาถักแล้วจับมัดกับเชือกห้อยระย้าคู่ทางเข้าแบบฉบับโบราณที่มีต้นกล้วยปลูกคอกอยู่ด้านหน้าด้วยไอเดียการทำชุมนุมแต่งงานทางมะพร้าวเหล่านี้ จะเห็นได้ว่าให้บรรยากาศที่สวยงามหลากหลายสไตล์ในราคาสุดประหยัด เหมาะสำหรับงานแต่งงานที่เน้นความเป็นธรรมชาติ หรือแบบคลาสสิกเรียบง่ายในชุมชนบ้านและอบอุ่นเป็นอย่างมากเลยทีเดียว

อุปกรณ์ ทางมะพร้าว ทั้งบ้าน วิธีทำ

1. สานทางมะพร้าวสลักกันไปมา เริ่มจากโคนมะพร้าว
2. สลักไปจนถึงเกือบกลางๆ ก้าน
3. จากนั้น ตัดปลายออก ทำอีกด้านให้เหมือนกัน
4. เก็บปลายด้านข้าง ด้วยเปียสาม ทำไปเรื่อยๆจนสุดทางมะพร้าว ทำทั้ง ๒ ด้านสำหรับทำอันที่มีสวนมะพร้าวหรือปลูกต้นมะพร้าวและมีโบบะพร้าวเหลือใช้จำนวนมาก จนไม่รู้ว่าจะเอาไปทำอะไร วันนี้จะพาไปชมตัวอย่างการนำโบบะพร้าวมาเป็นวัสดุในการทำงานประดิษฐ์เพื่อเอาไว้ใช้งาน เอาตกแต่งบ้าน หรืออาจจะทำขายเป็นงานฝีมือก็ได้

ด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตเพื่อนำไปสู่ความพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน ของคนไทย สังคมไทย เพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรม และทางด้านคุณธรรม ถ้าใช้หลักความพอเพียงเป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ก็จะสามารถอยู่ได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ปรับตัวและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงได้

เพื่อเป็นการน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ก่อให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุข คณะผู้จัดทำจึงได้เรียนปรึกษากับคุณครูผู้สอน เพื่อจัดทำโครงการเรียนรู้วิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง การสานหมวกจากทางมะพร้าวขึ้นในรูปแบบของโครงการประดิษฐ์ กล่าวคือเป็นการนำวัสดุที่มีในท้องถิ่นนำมาผสมผสานกับภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อนำผลผลิตที่ได้ไปใช้ในการเชียร์กีฬาอำเภอเขาพนม และนำประสบการณ์จากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันในโอกาสต่อ

๑. เพื่อปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๒. เพื่อเรียนรู้วิธีการสานหมวกจากทางมะพร้าว และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
๓. เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกในด้านคุณธรรมเพื่อใช้เป็นหลักปฏิบัติในการดำรงชีวิต
๔. เพื่อผลงานที่ได้ไปใช้ประโยชน์

ในชุมชนตำบลบ้านซ้อง จะนิยมพวงมะโหด
ในงานพิธีต่างๆ เช่น งานแต่ง งานบวช ประเพณีได้น้ำมัน
โดยจะมีปราชญ์ชาวบ้านที่มาร่วมงานร่วมการจัดทำ
ตกแต่งสถานที่ให้สวยงาม

สื่อข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
เทศบาลตำบลบ้านซ้อง
โดย
กองการศึกษา

การสานใบมะพร้าว

การอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น
ตำบลบ้านซ้อง อำเภอโพธาราม
จังหวัดราชบุรี

ตาผ้าขาว (ภาษาไทย คือ ตาปะขาว)

อุบาสกผู้ถือศีลแปดชาวไทยลาวเวียงหรือกลุ่มชนชาวลาเวียงในจังหวัดราชบุรี คือ ชนชาติลาวกลุ่มหนึ่งที่มีเชื้อสายลาวจากเวียงจันทน์ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งถูกกวาดต้อนเข้ามาในประเทศไทยประมาณ ๒๐๐ ปีมาแล้ว เหตุที่เรียกว่า “ลาวตี” เนื่องจากคนกลุ่มนี้มักลงท้ายคำพูดในเวลาพูดว่า “ตี” การเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยของลาวเวียงเริ่มขึ้นในสมัยกรุงธนบุรี แต่ไม่ปรากฏว่าเข้ามาใน พ.ศ.ใด ทราบแต่เพียงว่าเป็นช่วงที่พม่ามีอำนาจในการปกครองเวียงจันทน์ ชนเวียงจันทน์และหัวเมืองลาวใกล้เคียงต่างลี้ภัยอพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอยู่ที่เมือง

นครราชสีมา พระเจ้ากรุงธนบุรีมีพระราชทรงอนุญาตให้ชาวลาเวียงอพยพตั้งถ้ำเข้าพักพิง ตั้งบ้านเรือนที่สระบุรีเมื่อปีจอ พ.ศ. ๒๓๒๑ ต่อปีกุน พ.ศ. ๒๓๒๒ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีมีพระราชได้โปรดให้สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช) พร้อมด้วยเจ้าพระยาสุรสีห์พิชฌนาธิราชยกทัพไปตีหัวเมืองล้านช้าง ได้แก่เวียงจันทน์ หลวงพระบาง จำปาศักดิ์ และหัวเมืองปากโขงตะวันออก ทั้งนี้เนื่องจากครั้งนั้นเจ้านายลาวเกิดความไม่ปรองดองกัน พระวอพระตา (เจ้านายลาว) จึงหนีเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระเจ้ากรุงธนบุรีมีพระราชโดยอพยพครอบครัวมาอยู่ที่เมืองอุบลราชธานี เมื่อเจ้าสิริบุญสารผู้ครองเมืองเวียงจันทน์ทราบข่าวก็โปรดให้ยกกองทัพเข้ามาในเขตไทยจับพระวอพระตาฆ่าเสีย พระเจ้ากรุงธนบุรีจึงได้โปรดฯ ให้ยกกองทัพไปปราบและยกทัพไปยึดเวียงจันทน์

การขึ้นบ้านใหม่ของชนลาวเวียง ซึ่งมีมาช้านานแล้ว โดยเฉพาะตำบลบ้านฆ้องจะมีประเพณีการขึ้นตาผ้าขาว โดยผู้ที่จะมาทำพิธีให้ต้องเป็นอุบาสกที่ถือศีลแปดอย่างเคร่งครัด

สิ่งของที่ต้องนำมาร่วมพิธีได้แก่

- ๑.ข้าวสารและข้าวสาร
- ๒.ฟัก หรือฟักทอง ลูกสวยๆ
- ๓.สับปะรด
- ๔.ดอกไม้ธูปเทียน
- ๕.แห่ ข้อง
- ๖.เด็กชาย เด็กหญิง (พรหมจรรย์)
- ๗.กระเป๋าดินทาง
- ๘.ร่ม
- ๙.ไม้เท้า
- ๑๐.น้ำฝน ๑ ขัน

โดยเริ่มพิธีประมาณ ๑๗.๐๐ น อุบาสกจะต้องสวมชุดสีขาว เดินทางมาบ้านที่จะขึ้นบ้านใหม่ และจะถือร่มและไม้เท้า นำพาเด็กที่ถือแห่ ข้อง และเด็กชาย เด็กหญิงที่ถือกระเป๋าดินทาง เดินทางไปทางซ้ายโดยรอบบ้าน รอบที่ ๑ จะเดินไปเรื่อยๆ จนครบรอบที่ ๒ จะมาพักอยู่หน้าบ้าน แล้วตะโกนถามคนในบ้านว่ามีคนอยู่ไหม เจ้าของบ้านต้องออกมาต้อนรับให้เป็นอย่างดี พร้อมน้ำฝน ๑ ขัน

จากนั้นก็วนรอบที่ ๓ พอวนมาถึงหน้าบ้านก็จะตะโกนเรียกเจ้าของบ้าน เพื่อขอเข้าไปพักในบ้านสักคืน เจ้าของบ้านก็จะต้อนรับอย่างดี นำไปพักในห้องนอน ตาผ้าขาวก็จะขึ้นบ้านไปพัก โดยก่อนจะพักบนเตียงนอน จะตอกตะปูเพื่อนำแห่ และข้อง แขนงไว้มุมห้องนอนนั้นก่อน

เมื่อแขวนเสร็จก็จะล้มตัวลงนอนบนที่นอนที่เจ้าของบ้านเตรียมไว้ ระหว่างที่นอนเด็กชาย เด็กหญิง จะทำการบิบนวดให้ตาผ้าขาว เมื่อนอนไปสักพักก็จะมีคนทำเสียงไก่ขันถือว่าเช้าแล้ว ตาผ้าขาวก็จะรูกนั่งบนที่นอนและเรียนเจ้าของบ้านมาทำพิธีสู่ขวัญ

โดยจะท่องบทสวดพร้อมนำสายสิญจน์มาผูกที่ข้อมือให้กับสมาชิกทุกคนในบ้าน และต่อจากนั้นจะเดินออกมานั่งกลางบ้าน โดยจะมีผู้ถือศีลในหมู่บ้านมานั่งล้อมวง และให้เจ้าของบ้านนั่งตรงกลางวง แล้วทำการสวดมนต์ให้พรแก่เจ้าของบ้าน เป็นอันเสร็จพิธี เจ้าของบ้านก็จะเชิญผู้ถือศีลและผู้มาร่วมงานรับประทานอาหารพร้อมกัน โดยอาหารที่นำมาเลี้ยงจะต้องมีผัดหมี่ หรือก๋วยเตี๋ยวผัด ขนมน้ำมันอกนั้นจะเป็นหลักข้าวหลากหลาย

ประเพณีตาผ้าขาว

การอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น
ตำบลบ้านซ้อง อำเภอโพธาราม
จังหวัดราชบุรี

ประเพณีได้น้ำมัน

การได้น้ำมัน เป็นกิจกรรมทางพุทธศาสนาอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งพุทธศาสนิกชนในท้องถิ่นที่ตำบล ได้ปฏิบัติสืบเนื่องกันมาเป็นเวลานานแล้ว การได้น้ำมัน หมายถึงการจุดประทีปโคมไฟ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาในโอกาสเทศกาลออกพรรษาคือวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ของทุกปี

ประเพณีการได้น้ำมันนี้ ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือเรียกกันว่า " บุญจุดประทีป "

มีลักษณะคล้ายกับที่ชาวบ้านตำบลบ้านซ้องปฏิบัติกันอยู่ ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่มีเชื้อสายลาวเวียง จึงเป็นไปได้ว่า ประเพณีการได้น้ำมันรับแบบอย่างมาจากงานบุญจุดประทีปของชาวตะวันออกเฉียงเหนือนั่นเอง ลักษณะของงานประเพณีได้น้ำมันก็คือ เวลาเช้าซึ่งเป็นวันพระ ชาวบ้านจะมาร่วมทำบุญตักบาตรและฟังธรรมเทศนาที่วัด ตอนเย็นประมาณ ๑๗.๐๐ - ๑๘.๐๐ น. จะมาร่วมพิธีกันอีกครั้งหนึ่ง โดยนำประทีปหรือโคมไฟมาประดับหรือแขวนไว้ตามจุดสำคัญของวัด

ภาชนะที่ใช้ต้องใช้ผลไม้มาประดิษฐ์ตกแต่งเป็นโคมไฟ เช่น ใช้ลูกตุ้มกา ลูกฟิก เหลือง หรือส้มโอขนาดใหญ่มาควักเอกลิ้นตอกในออกให้หมด ขูดผิวข้างนอกและเยื่อข้างในออกจนบางโปร่งดี ทำไส้ด้วยด้ายดิบปั่นเป็นเกลียว ใช้น้ำมันมะพร้าวเทใส่เป็นเชื้อเพลิง จากนั้นนำไปวางในซุ้มที่เตรียมไว้

สำหรับที่วัดบ้านซ้อง และวัดป้อมมะกรูด ยังมี การจัดประเพณีนี้อยู่ ทางวัดจะจัดเตรียม ถ้วยพร้อมกับไส้สำหรับใส่น้ำมันจุดไฟ เมื่อได้ เวลาชาวบ้านจะทยอยกันนำน้ำมันมะพร้าวมา เติม หรือบางคนก็นำถ้วยเฉพาะของตนมา วางต่างหาก จึงนำที่จะได้มีการส่งเสริมฟื้นฟู ประเพณีการได้น้ำมัน การใช้วัสดุพื้นบ้าน ซึ่ง มิได้สิ้นเปลืองแต่อย่างใด

ประเพณีได้น้ำมันนี้ นอกจากเพื่อถวายเป็น พุทธบูชาแล้ว ยังมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดแสง สว่างแก่พระสงฆ์ที่แสดงธรรมตอนกลางคืน อีกด้วย เมื่อชาวบ้านมาเติมน้ำมันจุดไฟกัน เสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ร่วมกันฟังเทศน์ ซึ่งตาม ประเพณีโบราณจะมีการเทศน์เรื่อง " อานิสงส์การจุดประทีปโคมไฟ " และ กระทำกันถึง ๓ วัน ๓ คืน คือตอนเช้าจะมีการ ทำบุญตักบาตรและกลางคืนจุดประทีป โคมไฟ และฟังพระธรรมเทศนา

ประเพณีได้น้ำมัน

การอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น
ตำบลบ้านซ้อง อำเภอโพธาราม
จังหวัดราชบุรี